

DINIY BILIMLARNI YOSHLARGA YETKAZISHNING AHAMIYATI

X.U. Samatov

Ilmiy rahbar.

Qayumov Shahriyor

Toshkent Axborot Texnologiyalari Universiteti

Samarqand filiali Kompyuter injiniring fakulteti DI 24-07 guruhi talabasi.

Telefon raqam: +998-90-638-46-86.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15379574>

Annotatsiya. Ushbu maqolada diniy bilimlarning yoshlar hayotidagi ahamiyati, ularning ma'naviy kamolotida tutgan o'rni, zamonaviy tahdidlar sharoitida bu bilimlarning zarurati haqida fikr yuritiladi. Shuningdek, diniy bilimlarni yoshlarga yetkazishda oila, jamiyat va ta'lim muassasalarining roli, samarali usullar va amaliy misollar asosida tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: diniy bilim, yoshlar, ma'naviyat, tarbiya, axloq, ota-ona, jamiyat, tahdid, islom.

Bugungi globallashuv va axborot oqimi shiddat bilan kuchayib borayotgan davrda yosh avlodni ma'naviy barkamollikka yetaklash, ularni sog'lom fikrli, axloqli va iymonli qilib tarbiyalash dolzarb vazifalardan biridir. Shu nuqtayi nazardan qaranganda, diniy bilimlarning yoshlarga yetkazilishi faqat dini masala emas, balki butun jamiyat barqarorligi va kelajagi uchun muhim omil hisoblanadi. Diniy bilimlar nafaqat ibodat qilishni o'rgatadi, balki yoshlarda halollik, vijdon, sabrtoqat, mehr-oqibat kabi yuksak insoniy fazilatlarni shakllantiradi. Shu bois, yoshlar ongiga diniy-ma'naviy bilimlarni to'g'ri va sog'lom manbalar asosida singdirish — har bir ota-ona, ustoz va jamiyat a'zosining muqaddas burchidir.

Diniy bilim nima?

Diniy bilim — bu insonning ma'lum bir din haqidagi asosiy tushunchalari, ya'ni e'tiqod, ibodat, axloq, shariat, tarix va hayotiy qadriyatlar borasidagi ilmidir. Diniy bilimlar odamga hayotda qanday yashash, nima to'g'ri va nima noto'g'ri, halol va harom nima, qanday qilib axloqli, vijdonli, adolatli inson bo'lishni o'rgatadi.

Diniy bilimlar orqali inson:

Yaratgan Egasini taniydi,

Yashash maqsadini anglaydi,

Axloqiy me'yorlarga amal qilishni o'rganadi,

Yomon ishlardan tiyiladi,

Qay tariqa jamiyatda yaxshi inson bo'lib yashashni bilib oladi.

Diniy bilimlarning asosiy turlari quyidagilar:

1. **E'tiqodiy bilimlar (aqida):** Bu Allohga, payg'ambarlarga, farishtalarga, muqaddas kitoblarga, qiyomatga va taqdirga ishonishni o'z ichiga oladi. Bu bilim insonning ichki dunyosini, ruhiy holatini shakllantiradi.

Ibadat ilmlari: Namoz o'qish, ro'za tutish, zakot berish, haj ibodatini bajarish kabi amallarni qanday ado etish kerakligini o'rgatadi.

Shariat ilmlari: Halol va harom narsalarni, kundalik hayotda qanday yashash, savdo, oila, meros va boshqa muomalalarni qamrab oladi.

Axloqiy bilimlar: Halollik, sabr, shukr, mehr-oqibat, odob, hurmat, kechirimlilik kabi insoniy fazilatlarni tarbiyalaydi.

Diniy tarix va hadislar: Payg'ambarimiz Muhammad (s.a.v.) hayoti, sahobalarning ibratli ishlari, islom tarixi va hadis ilmlarini o'z ichiga oladi. Bu bilimlar dini chuqur tushunishga yordam beradi.

Diniy bilimning jamiyatdagi roli: Diniy bilim jamiyatda tinchlik, o'zaro hurmat, tozalik, halollik, mehr va baraka muhitini yaratadi. Ayniqsa, yosh avlod bu bilimlar bilan qurollansa, yot g'oyalar, axloqsizlik, zo'ravonlik, giyohvandlik kabi illatlardan o'zini himoya qiladi.

Diniy bilimni qanday olish mumkin?

Qur'on va hadislarni o'rganish orqali

Masjidlarda darslarda qatnashish orqali

Imomlar, ustozlar va ishonchli manbalardan ta'lim olish orqali

Diniy kitoblar, audio-video darslar yordamida

Diniy bilim insonni ma'naviy jihatdan boyitadi, axloqli va vijdonli bo'lishga chorlaydi.

Har bir inson, ayniqsa yoshlar, bu bilimlarni egallashi kerak, chunki diniy bilim hayotni to'g'ri yo'lga solish va chin inson bo'lish uchun asosiy vositadir.

Din va ma'naviyatning jamiyat hayotidagi o'rni

Din va ma'naviyat har qanday jamiyatning ichki tuzilmasini shakllantiruvchi muhim omillardandir. Din inson qalbini poklaydi, uni ezgulikka undaydi, ma'naviyat esa o'sha diniy asoslar negizida shakllanib, insoniyatning axloqiy me'yorlarini belgilaydi. Har bir jamiyatning barqarorligi, totuvligi va taraqqiyoti fuqarolarning ma'naviy yetukligi bilan chambarchas bog'liq. Zero, tarixdan ma'lumki, qadriyatlariga, diniy

e'tiqodiga sodiq jamiyatlar turli inqirozlar va tashqi ta'sirlarga bardosh bera olgan.

Dinning jamiyatdagi o'rni avvalo shaxsiy hayotdan boshlanadi. Inson qalbida Allohga bo'lgan ishonch, halollik, mas'uliyat, odob, hurmat, sabr kabi fazilatlar shakllansa, bu uning oila a'zolariga, qo'shnilariga, jamiyatdagi boshqalarga bo'lgan munosabatida namoyon bo'ladi. Din va ma'naviyat orqali jamiyatda axloqiy mezonlar mustahkamlanadi, adolatga intilish kuchayadi, illatlarga qarshi immunitet hosil bo'ladi.

Yoshlar orasida diniy va ma'naviy tarbiyaning kuchli bo'lishi ularning g'oyaviy qarashlarini mustahkamlaydi, zararli oqimlar, buzg'unchi mafkuralar va axloqsizlikka qarshi ongli qarshilik ko'rsatishiga zamin yaratadi. Shu boisdan, yosh avlodni iymonli, vatanparvar, halol va mas'uliyatli etib tarbiyalashda din va ma'naviyatga asoslangan ta'limtarbiyaning ahamiyati beqiyosdir.

Xulosa qilib aytganda, din va ma'naviyat jamiyat hayotining ruhiy tayanchi, ijtimoiy barqarorlikning asosi, insonlar orasidagi o'zaro hurmat va totuvlikning garovidir. Bu qadriyatlar mustahkam bo'lgan jamiyatda har qanday yovuzlik, johillik va buzuqlik ildiz ota olmaydi.

Yoshlarning ma'naviy tarbiyasida diniy bilimlarning roli

Yosh avlod har qanday jamiyatning ertangi kuni, taraqqiyot poydevori va millat istiqbolining aksidir. Shu bois, ularni barkamol, iymonli, axloqli, halol va ezgu maqsadlarga intiluvchi insonlar etib tarbiyalash har bir otaona, ustoz va jamiyat zimmasidagi eng muhim vazifalardan biridir. Bu yo'ldagi asosiy vositalardan biri esa — **diniy bilimlardir.**

Diniy bilimlar yoshlarda hayotiy muhim savollarga javob topishga yordam beradi: Men kimman? Nima uchun yashayapman? Nima yaxshi, nima yomon? Qanday yashash to'g'ri? Bu savollarga javob topa olgan yosh ongli yashaydi, hayotga ma'no bilan qaraydi va o'zini jamiyat oldida mas'ul deb biladi.

Diniy bilimlar yoshlarni:

halollik va poklikka;
sabr-toqat va vijdonlilikka;
ota-onaga hurmat, insonlarga mehr-oqibatga;
milliy va diniy qadriyatlarga sodiqlikka o'rgatadi.

Zamonaviy axborot texnologiyalari keng tarqalayotgan bugungi kunda yoshlar turli manbalar orqali diniy va ma'naviy masalalarga doir noto'g'ri tushunchalarga duch kelishlari mumkin. Ana shunday holatlarda ularga to'g'ri va ishonchli diniy bilimlarni berish — ularni buzg'unchi g'oyalardan himoya qilishning eng samarali usulidir.

Masjidlar, diniy markazlar, ijtimoiy tarmoqlarda faol ustozlar, madaniyma'rifiy tadbirlar, maktab va universitetlardagi tarbiyaviy soatlar orqali yoshlarning diniy va ma'naviy saviyasini oshirish mumkin. Asosiysi, bu jarayon doimo iymon, mehr, tushunish va zamonaviy yondashuv bilan olib borilishi zarur.

Shuningdek, diniy bilimga ega yoshlar nafaqat o'z hayotini, balki atrofidagi insonlarni ham ezgulikka da'vat qiladi, jamiyatda ijobiy muhit shakllanishiga xizmat qiladi. Ular jinoyat, g'iyohvandlik, axloqsizlik,

befarqlik kabi illatlardan yiroq bo'lib, o'zini va boshqalarni ham bu yo'ldan qaytarishga harakat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, diniy bilimlar yosh avlod tarbiyasida mustahkam ma'naviy tayanchdir. Ular orqali yoshlar o'zligini angelaydi, jamiyatga foydali bo'lishga intiladi va sog'lom fikrli, yurtparvar inson sifatida shakllanadi.

Yoshlarga Allohni tanitish, halol va haromni tushuntirish

Yoshlarga Allohni tanitish — bu ularning qalbida iymon nurini yoqish, ularni Yaratganga bog'liq bir mavjudot ekanini anglashga undash demakdir. Bola hayotga ilk qadam qo'yayotgan paytdan boshlab uning qalbiga Alloh sevgisi, Uning mehribonligi, adolati va qudrati haqidagi bilimlarni singdirish zarur. Bu esa bolaning ruhiy olamida chuqur iz qoldiradi va uni butun umr ezgulik sari yetaklaydi.

Allohni tanigan yosh:

o'zining zaif bandaligini angelaydi;
har bir amali uchun javobgarlik hissini his qiladi;
hayotga jiddiy va mas'uliyat bilan qaraydi;
insonlarga rahm-shafqat ko'rsatadi.

Shuningdek, yoshlarga **halol va harom** tushunchalarini erta yoshdan boshlab tushuntirish — ularning ongida axloqiy-me'yoriy mezonlarni shakllantirishda muhim rol o'ynaydi. Halol nima? Harom nima? Nima yeyish, nima kiyish, nima qilish joiz? Qanday ishlar gunoh, qandaylari

savob? Bu savollarning javobini bilmagan yosh, turli illatlarga duch kelishi, zararli muhitga tushib qolishi mumkin.

Halol va harom tushunchasi:

mol-dunyo bilan bog'liq ishlarda halollikni;
mehnatning qadri va adolatli yo'lni tanlashni;
yolg'on, o'g'rilik, firibgarlik, poraxo'rlik kabi illatlardan yiroqlikni;
oila va jamiyat oldidagi mas'uliyatni yosh ongiga singdiradi.

Zamonaviy hayotda ko'plab axloqiy muammolar, yengil fikrlik, harom yullar bilan pul topish istagi, internet orqali yot g'oyalar ta'siri kuchaymoqda.

Ana shunday sharoitda yoshlarni Allohga yaqinlashtirish, ularga halol rizq, pok hayot va axloqiy me'yorlar haqida tushunchalar berish — ularning inson bo'lib shakllanishida asosiy tayanch bo'lib xizmat qiladi.

Shuning uchun oilada, maktabda, masjidda, madaniyat markazlarida yoshlarga diniy bilimlar asosida halol hayotga yetaklaydigan tarbiya berilishi zarur. Bu esa ularning nafaqat bu dunyo, balki oxirat saodatini ham ta'minlashiga xizmat qiladi.

Axloqiy mezonlarni shakllantirishdagi o'rni

Axloqiy mezonlar — bu inson hayotida nima to'g'ri va nima noto'g'riligini belgilovchi ichki kompasdir. Diniy bilimlar aynan shu axloqiy kompasni shakllantirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Din, xususan islom dini, insonlarga ezgulik, rostgo'ylik, halollik, adolat, sabr-toqat, hurmat va mehr kabi yuksak fazilatlarini o'rgatadi. Yoshlar diniy bilimlar orqali nafaqat axloqiy me'yorlarni bilib oladilar, balki bu me'yorlarni

hayotda qo'llash zaruratini ham his qiladilar. Natijada ular boshqalarga nisbatan hurmat bilan qaraydigan, ijtimoiy mas'uliyatni his qiladigan va yomon ishlardan tiyiladigan fuqarolarga aylanishadi.

Yoshlarda ma'suliyat va vijdon tuyg'usini uyg'otish

Diniy tarbiyaning asosiy maqsadlaridan biri bu yoshlarda Alloh oldidagi va jamiyat oldidagi mas'uliyat tuyg'usini uyg'otishdir. Diniy bilimlar orqali yosh inson o'zining har bir harakati uchun javobgar ekanligini anglaydi. Bu esa unda ichki nazorat — vijdon tuyg'usini shakllantiradi. Allohga ishonchli, taqvo egasi bo'lgan kishi yomonlikdan tiyiladi, yolg'on gapirmaydi, o'ziga ham, boshqalarga ham ziyon yetkazmaydi. Shuning uchun diniy bilimlar orqali yoshlarni shunchaki axloqli emas, balki javobgar, ongli va mas'uliyatli inson etib tarbiyalash mumkin.

Zamonaviy tahdidlar va diniy bilimlarning zarurati

Bugungi globallashuv davrida yoshlar ko'plab tahdidlarga duch kelishmoqda: buzg'unchi g'oyalar, ma'naviy zaiflik, giyohvandlik, axloqiy buzuvchilik, zo'ravonlikni targ'ib qiluvchi kontentlar va hokazo. Bu tahdidlarga qarshi faqat tashqi cheklovlar emas, balki ichki ishonch va ongli immunitet zarur. Diniy bilimlar esa aynan shu ruhiy mustahkamlikni beradi. Diniy bilimlar bilan qurollangan yosh zararli oqimlarga ishonmaydi, g'ayriinsoniy harakatlardan o'zini tiyadi va o'z qarorlarini Alloh roziligi asosida tanlaydi. Bu esa uni zamonaviy tahdidlardan himoyalangan, to'laqonli shaxs sifatida shakllantiradi.

Internet, begona mafkuralarning salbiy ta'siri

Internet hayotimizning ajralmas qismiga aylangan zamonda, ayniqsa yoshlar uning asosiy foydalanuvchilariga aylanishdi. Bu qulay vosita

orqali dunyo yangiliklari, bilim va texnologiyalar haqida ma'lumot olish mumkin. Ammo bu imkoniyatlar bilan bir qatorda, Internet orqali begona, zararli mafkuralar ham yosh ongiga ta'sir o'tkazmoqda. Dinni noto'g'ri talqin qiluvchi ekstremistik guruhlar, dunyoviy yondashuvni mutlaqlashtiruvchi oqimlar, axloqiy buzilishlarni targ'ib qiluvchi kontentlar yoshlarning ruhiy-axloqiy dunyosini zaiflashtiradi.

Aynan diniy bilimga ega bo'lgan yoshlar bu xatarli oqimlarni tanib olish, ularga qarshi ongli immunitet bilan qarshilik ko'rsatish qobiliyatiga ega bo'ladilar. Diniy tarbiya Internetdan oqilona foydalanishni, zararli axborotdan o'zini saqlashni va tanqidiy fikrlashni o'rgatadi.

Adashgan oqimlardan saqlash vositasi sifatida din

So'nggi yillarda dunyoda ekstremistik, radikal va zo'ravon oqimlar faoliyati kuchaygan.

Bu oqimlar ayniqsa diniy saviyasi past bo'lgan, adolat va haqiqatni izlayotgan, ammo yo'l-yo'riq bilmaydigan yoshlarga qaratilgan. Ular yoshlarga yolg'on va'da, soxta g'oyalarni chiroyli so'zlar bilan singdirishga harakat qilishadi.

Ammo haqiqiy islom dini — tinchlik, me'yor, adolat va sabr dinidir. Yoshlar to'g'ri diniy bilimlarga ega bo'lsa, ular radikalizm va ekstremizmning soxta da'vatlaridan o'zini saqlaydi.

Ular dinni emas, uning noto'g'ri talqinini tanib oladi va adashgan yo'llardan yiroq bo'ladi.

Diniy savodsizlikning oqibatlari

Diniy savodsizlik — bugungi kunda eng xavfli ijtimoiy muammolardan biridir. Dinni bilmagan, Qur'on va hadis mazmunidan xabarsiz, Allohning buyruqlarini tushunmagan kishi yengil ishongan, yo'ldan

adashgan va boshqalar ta'siriga tez beriluvchi bo'ladi. Bunday inson diniy nom ostida qilingan zo'ravonlikni haqiqat deb o'ylashi, noto'g'ri fatvolarga ergashishi yoki butunlay dunyoviy hayotga berilib ketishi mumkin.

Diniy savodsizlikning oqibatlari: ijtimoiy nizolar, oilaviy muammolar, ruhiy tushkunlik, radikallashuv va ma'naviy bo'shliqdir. Shu boisdan ham yoshlarni diniy bilim bilan qurollantirish — jamiyat tinchligi va barqarorligi uchun eng muhim vazifalardan biridir.

Oila va jamiyatning bu boradagi roli

Diniy bilimlarni yosh avlodga yetkazishda oilaning o'rni beqiyos. Bola birinchi saboqni onasidan, birinchi namunasini otasidan oladi. Agar otaona o'zlari diniy bilimga ega bo'lsa va hayotida shunga amal qilsa, bola bu qadriyatlarni bevosita o'zlashtiradi. Oila ichida iymonli muhit bo'lishi, harom-halol tushunchalari hurmat qilinishi va Allohni sevish odati shakllanishi zarur.

Jamiyat esa bu jarayonni keng qamrovli ta'lim va tarbiya tizimi orqali davom ettirishi kerak. Jamoatchilik, mahalla, maktab, masjid va boshqa institutlar o'zaro hamkorlikda ishlasa, bu boradagi natijalar yanada samarali bo'ladi.

Ota-onaning farzand tarbiyasidagi diniy mas'uliyati

Ota-ona farzandiga nafaqat jismoniy, balki ma'naviy va diniy tarbiya berishga ham mas'uldir. Qur'oni karimda: *"O'zingizni va ahli-ayolingizni do'zax o'tida saqlang"* degan oyat bu mas'uliyatni yaqqol ifodalaydi. Bola Allohni tanib ulg'aysa, har bir ishda o'zini javobgar deb biladi. Bu

esa uni befarq, loqayd, buzg'unchi emas, balki foydali, axloqli va itoatli farzand etib voyaga yetkazadi.

Ota-onaning har bir ishi, har bir so'zi — farzand tarbiyasiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shuning uchun ota-onalar o'zlari ham doimiy diniyma'rifiy o'rganishda bo'lishlari, farzandlarini masjid, diniy o'quvlar, ma'naviy suhbatlarga jalb qilishlari muhimdir.

Xulosa qilib aytganda bugungi murakkab va tez o'zgaruvchan dunyoda yosh avlodni ma'naviy jihatdan tarbiyalash, ularni to'g'ri yo'lga yo'naltirish har qachongidan ham dolzarbdir. Diniy bilim esa bu yo'ldagi eng ishonchli tayanch, eng kuchli ichki quvvat manbaidir. Allohni tanigan, din asoslarini anglagan, halol va haromni farqlay oladigan yosh har qanday tahdidga bardosh bera oladi. Bunday yoshlar nafaqat o'z hayoti, balki jamiyat kelajagi uchun ham xizmat qiladi.

Ma'naviy barkamollikka erishish yo'lida har bir ota-ona, ustoz, jamiyat vakili va diniy ulamlarning mas'uliyati beqiyosdir.

Diniy bilimlarni yoshlar ongiga chuqur singdirish, ularni iymonli, axloqli va mas'uliyatli insonlar etib voyaga yetkazish — bizning bugungi vazifamiz, ertangi kelajagimizni porloq qilish kafolatidir.

Shunday ekan, keling, jamiyatimizning eng bebaho boyligi bo'lgan yosh avlodni din, ma'naviyat va ezgulik ruhida tarbiyalaylik. Chunki haqiqiy taraqqiyot — ma'rifat va iymon uyg'unligidadir.

REFERENCES

1. Qur'oni karim. O'zbekiston musulmonlari idorasi tarjimasi va tafsiri. – Toshkent: Sharq nashriyoti, 2004.
2. Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Iymon. – Toshkent: Hilol-nashr, 2010.
3. Muhammad Sodiq Muhammad Yusuf. Oila risolasi. – Toshkent: Hilolnashr, 2012.
4. Islom Karimov. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma'naviyat, 2008.
5. Xoliqov N. va boshq. Dinshunoslik asoslari. – Toshkent: TDPU nashriyoti, 2019.
6. G'ofurov A.A. Yoshlarning ma'naviy tarbiyasida Ma'naviyat va ma'rifat jurnali, 2021-yil, №4.
7. Islom va zamonaviy yoshlar: Muammolar va yechimlar. – Toshkent: Ma'naviyat nashriyoti, 2020.
8. Mamatqulov A., Egamberdiyeva D. Zamonaviy tahdidlar va diniy ekstremizmga qarshi kurash. – Samarqand: SamDU, 2021.
9. Abdullayev Z. Ma'naviyat asoslari. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2015.
10. Rasmiy veb-saytlar: – www.muslim.uz – www.islom.uz – www.marifat.uz